

In memoriam

МАРТА БУР-МАРКОВСКА – ЖИВОТ, ПОСВЕТЕН НА НАУКАТА И ВЗАИМНОТО ОПОЗНАВАНЕ

В лицето на Марта Бур-Марковска българската унгаристика изгуби своя изтъкната представителка. Авторка на задълбочени научни проучвания, вдъхновена историчка и преводачка на унгарска специализирана литература, Марта Бур-Марковска посвети много години на взаимното опознаване между българи и унгарци, допринасяйки и за по-успешното функциониране на българо-унгарските научни отношения.

Марта Бур-Марковска е родена през 1929 г. в Будапеща. През 1952 г. завършва история и философия в Софийския университет. От 1952 до 1964 г. е аспирантка към Института по история при Унгарската академия на науките, а също асистентка по история в университетите на Дебрецен и Будапеща. Няколко години работи като възпитателка в общежитието на българското училище в Будапеща. От 1960 г. се установява да живее в България. Защищава кандидатска дисертация на тема „История на унгарската гранична зона през XIX в. и разпадане на задругата в нея“ (1962). През 1961–1965 г. е сътрудничка в Националния музей в Рилския манастир, а от 1977 до 1989 г. работи в Института по балканистика при БАН. През 90-те години е хонорувана преподавателка по странознание и цивилизация на Унгария в Софийския университет.

Основните научни занимания на Марта Бур-Марковска са съсредоточени в областта на стопанската история, на първо място икономическо-търговските връзки в Средна и Югоизточна Европа. В продължение на години тя добросъвестно издирва архивни материали в България и в чужбина. Благодарение на сериозните ѝ познания по история, стопанска история и политическа икономия и в резултат на много сериозни проучвания се роди монографията „Балканите и унгарският пазар през XVIII век“, публикувана през 1977 г.

Не по-малко важна е нейната работа в архивохранилищата на Унгария и в други страни, където тя издирва и описва богат изворов материал, регистрира отделни важни етапи, имена и стъпки от търговия-

* След известни дискусии редакцията сметна, че въпреки несъответствието във времето мястото на този материал е именно в специалния тематичен брой, посветен на унгаристиката в България и на българистиката в Унгария. Това стана възможно поради сериозното забавяне на подготовката на книжката.

та на българи и унгарци в границите на Османската империя. Така се появяват много ценните „Писма на книгоиздател Васил Н. Ненович в Будапещенските архиви (1824–1826)“, студията „Югоизточна и Средна Европа през призмата на взаимната им стопанска обвързаност до края на XVIII в.“, публикувана през 2001 г. в сборника в чест на В. Мутафчиева, студията „Северозападна България и Банат през XII–XIII в.“, включена в сборника „Европа и България“ (2000) и др. Обект на изучаване са още православните манастири на Балканите през османското владичество, ролята на българите католици във Влашко и Банат, българските градинари в Унгария и др.

По-късно Марта Бур-Марковска продължава своите научни занимания, включвайки се в начинанията както на българската унгаристика, така и на унгарски изследователи, занимаващи се с българистична тематика. През 2004 г. се появява статията ѝ „Българи в унгарския град Бая (края на XVII–началото на XVIII в.)“, съдържаща ценни податки за тримата братя Кнежевич (Пеячевич) и цяла група българи, предимно чипровчани, осъществяващи сериозен стоков обмен между Изтока и Запада. Статията пък „Граф Ищван Сечени и Дунавското параходно плаване“ насочва вниманието към изтъкнатия унгарски политик граф Сечени, този „най-голям унгарец“, свързал името си с България. В една от последните си разработки – изследването „Почитатели на свети Наум в Унгария през XVII–XVIII век“, публикувано на унгарски език през 2011 г. – вниманието на изследователката отново се насочва към търговската и културната дейност на балкански по произход турски поданици, пътували по унгарските земи и с идентичност, причисляваща ги към православната църква.

През 1999 г. вижда бял свят научнопопулярната книга „Унгария из кривините на свидната си участ“, която Марта Бур (както фигурира името ѝ на корицата) публикува заедно със своя съпруг Димитър Марковски, сам редактор на книги, в това число от унгарски. Макар че не обхваща в пълнота изявите на унгарската култура, особено тези на съвременността, книгата предоставя сведения за природно-географската характеристика на страната, също за нейната история и икономика, език и просветно дело, изкуство и култура. С тези си качества изданието запознава по-широката читателска публика с най-важните моменти и имена на многовековното унгарско битие; подпомага и университетското обучение по унгаристика у нас, където Марта Бур преподава през 90-те години учебните предмети „Странознание“ и „Цивилизация на Унгария“.

Марта Бур-Марковска е превела от унгарски на български книгите: „История на Унгария“ (1968) от Матяш Унгер и Ото Саболч, „Светите братя Константин-Кирил и Методий“ (1981, 2002) от Имре Х. Тот, „Митове“ (1975, 1996) от Й. Роман, „Бъдещето на брака или браковете на бъдещето“ (1981) от Вилмош Силади. Тя участва и в превода на ун-

гарския текст на „Хроника българското францисканство... от Блазиус Клайнер“ (1999) със съставител Ищван Ленард Мадяр и др. За голямата полза от появата на тези книги говори дори фактът, че някои от тях имат втори издания, дори според социологическите данни „Митове“ на Йозеф Роман е сред най-търсените четива, включително в училищата, високо ценена е и от специалистите.

Въпреки влошеното си здраве през последните години Марта Бур-Марковска не пощади сили и енергия за популяризирането на унгарската култура в България, увеличайки със своята отдаденост и знания и своите дъщери – едната видна латинистка, другата преводачка от унгарски. В същото време тя ще остави незаличими следи и с чисто човешкото си присъствие и качества – скромност, добронамереност и почтеност, колегиалност. Нейният честно извървян път на изследователка, преводачка и пропагандаторка на унгарската наука, история и култура прокара просеки към нови духовни хоризонти и разширяване на унгаристичната научна проблематика в България.

ЙОНКА НАЙДЕНОВА

